

CAPÍTOL 1

—**A**nem?

Els dos homes van lligar-se les botes i es van posar drets. Amb una llambregada ràpida van comprovar que no es deixaven res que pogués comprometre'ls: res que delatés la seva identitat; res, ni tan sols, que pogués fer pensar que havien passat per allà. No volien deixar pistes sobre les seves rutes habituals. Van penjar-se les motxilles a l'esquena i es van fixar el fusell amb una cinta que els creuava el pit. Amb aquesta fila, els hauria estat impossible passar per excursionistes o passejants. Per això s'arreceraven en boscos apartats dels nuclis de població, de les carreteres i dels camins durant el dia i feien llargues marxes de nit, carregats amb motxilles en què duïen menjar en conserva i una manta. No portaven estris per afaitar-se ni rentar-se. Si creuaven un rierol o topaven amb una font, omplien les cantimplores.

Arribar on eren els havia costat dies, a peu. Per sort, la primavera els permetia fer el camí sense massa fred ni massa calor, però de vegades la humitat fresca de muntanya els mullava la roba, xopa ja de la suor causada per tant d'esforç. Si la nit era molt fosca i se sabien molt lluny de qualsevol vila o ciutat, s'atrevien a fer servir una lot, però, en general, havien de bastar-se amb la claror de la lluna, si n'hi havia.

El de cabells rogencs va tocar-se la butxaca de la camisa per comprovar que duia la documentació que havia estat falsificada i envellida expressament per a aquesta ocasió. Mai no se sap, per més que es planifiquin les coses, què pot passar. Si el detenien, valia més fer-se passar per una altra persona. Seria un cop molt fort per a la moral de tots que l'atrapessin i la seva identitat fos descoberta: si l'empresonaven o el mataben, no havia de saber-ho ningú, especialment la guàrdia civil, que publicaria la seva detenció com un acte heroic vaticinador del final dels últims traïdors a la pàtria, assassins i delinqüents que quedaven.

Van posar-se en marxa, amb un ritme regular, sense forçar-se. Per a llargues distàncies, val més guardar les forces, i ells, que havien bregat en mil camins i n'havien vist de tots colors, ho sabien.

La companyia mútua però solitària d'aquells dies no havia fet que el pèl-roig es tornés xerraire. Home de poques paraules, es comunicava amb frases curtes i, només, si amb un gest o un mig somriure no en tenia prou. Lluny de creure'l mal educat, el més jove s'hi havia anat sentint cada cop més a gust, més proper, més confiat. Intuïa que es pensava les coses dues vegades abans de dir-les i que, tot i que havia dirigit amb intrepidesa missions molt complexes i perilloses, en les quals la vida de molts homes havia estat en joc, una tímidesa jovenívola en les distàncies curtes l'intimidava.

A trenc d'alba, el més jove va aturar-se. Els passos, darre-re seu, també. Va girar-se una mica per captar l'atenció del company. Eren dalt de tot d'un turó.

—Ja gairebé hi som.

L'altre va mirar el que li assenyalava amb el dit. Va veure un poble amb diverses finestres il·luminades, emplaçat a la part més estreta d'un gran meandre dibuixat per l'Ebre, que baixava amb calma.

—No podem continuar. Hi ha massa llum. Ens esperarem a la nit.

L'home va assentir amb el cap. El somriure va ser un pèl més ampli.

* * *

Dempeus, al primer banc de la filera dreta de l'església, la Rita (senyora Rita per a la gran majoria d'habitants de la vila) rebia el condol de gairebé totes les dones del poble. Només hi faltaven les que estaven malaltes o eren massa velles per sortir de casa. Fins i tot les que haurien d'estar despatxant havien tancat una estona els magres negocis per presentar-se al davant de la dona més rica de la vila. En definitiva, ningú no hi hauria entrat a comprar i, a més, enemistar-se amb ella seria, de ben segur, una molt mala idea, no solament per perdre una clienta, sinó per guanyar una enemiga poderosa. Col·locada la primera per l'esquerra —la difunta tenia dues nebodes, a les quals, de manera natural, corresponia ser cap de dol, però el dret els havia estat arrabassat amb un simple «me l'estimava com si fos ma mare, la vostra tia», remarcant molt la diferència abismal que hi ha entre l'amor que uneix mares i filles i el que uneix ties i nebodes—, responia amb la veu trencada, els ulls tristos

i un mocador de fil impecable preparat a la mà per assecar-se alguna llàgrima que la sort li volgués fer caure. Una llarga cua s'havia format just en el moment que el capellà havia acabat de donar la benedicció que tancava el funeral. Al costat, separant encara més les nebodes del primer lloc, hi havia la seva filla Sílvia, que amb només vuit anys, faldilla prisada i jaqueta negres i dues trenes rematades amb llaços de ras del mateix color era l'única que plorava de cor. Trobaria molt a faltar la seva mainadera. Era ella qui li preparava el bany, qui l'ajudava a vestir-se, qui li explicava un conte i s'estava amb ella fins que s'adormia després que la mare havia passat a fer-li un escadusser petó de bona nit.

—Gràcies, gràcies per venir... —Va prémer amb força la mà que li estenia la dona del farmacèutic. La Rita n'era conscient: sabia que per a la nena tot allò era un trasbals. I per a ella també, evidentment. Una nena dóna molta feina—. Sí, la trobaré tant a faltar... Tots la trobarem a faltar —deia a la dona del metge Guiu. I ella ja en tenia prou, de feina. Aquella quinzena organitzava a casa seva la festa d'aniversari del Frederic—. Sí... —Va sanglotar i es va apropar el mocador a la boca—. Com una mare, com una mare... —Al davant hi tenia la cistellera, senyal que ja començaven a passar les classes més populars. I aquella dona havia tingut la mala pensada de morir-se precisament aleshores. Així, de cop i volta. Endormiscar-se a la butaca, a l'hora de la migdiada de la nena i, au, no despertar-se més—. Sí, terrible. Gràcies, de veritat. —«Deu haver estat un atac de cor», havia dit el metge. Sí, o qualsevol altra cosa. Quina importància tenia? La gent anava

passant, cada vegada més de pressa—. No ens ho esperàvem pas... Ningú... Feia cara de tan bona salut! —El que importava realment no era com s'havia mort, sinó quan. No podia morir-se quan ella ho tingués tot preparat, no... I sense avisar—. És un cop molt dur. Ens costarà superar-ho... —D'on trauria algú que li solucionés la papereta, ara? Algú que tingués bona mà amb les criatures? Algú que aprenguéss ràpid a apanyar-se sola? Algú prou jove perquè, si fos possible, no se li hagués de morir sense més ni més?

—L'acompanyo en el sentiment, senyora.

La Rita no va respondre immediatament. Un instant va oblidar-se de somicar i tot. Va ser l'instant en què, en trobar-se al davant una de les últimes persones de la cua, va pensar que potser els problemes començaven a solucionar-se-li. Qui acabava de donar-li el condol, precedida per la mare i la germana de vuit anys, era la Blanca.

—Hola, Laura —va sentir que deia la Sílvia.

—Hola. Demà aniràs a escola?

—No ho sé.

Tot quadrava.

—T'ho agraeixo molt, Blanca. —I va agafar-li les dues mans, en un senyal de proximitat que va desconcertar la noia.

Era perfecta.

A fora, el grup d'homes començava a dispersar-se. Solien ser més concisos, en les mostres de dolor. El Frederic, acompanyat d'alguns familiars i observat discretament pel Blai, el seu fidel xofer, esperava que la seva dona s'afanyés a acabar tota aquella farsa. A ell també li havia vingut a contrapèl, la

defunció de la Pepita. A casa l'esperaven molts negocis a mig lligar, encara. Atent amb impaciència a la porta de l'església, mirava distretament la gent que en sortia. Aturada un moment per buscar la mà d'una nena, va veure una noia espigada, de cames llargues, cintura estreta, vestida tan discretament i humilment que, per força, si la trobava tan bonica era perquè ho era i prou. Sense artificis. Només una cara d'àngel i uns turmells que el convidaven demoníacament a explorar què s'amagava sota la llarga faldilla. Va trigar un moment a identificar la persona a què pertanyien. Era la Blanca, del mas del Jaume. No l'havia vista des de les festes d'agost, i aquests darrers mesos l'havien transformada. O, potser, el que s'havia transformat era la seva manera de mirar-la.

Minuts més tard, asseguts als extrems del seient del darrere d'un dels pocs cotxes del poble, van prendre ràpidament una decisió que hauria d'afectar-los fins a un punt que no podien ni imaginar-se.

—Bé, ja està, això... —La Rita va guardar-se el mocador a la bossa de mà, ara que ja no necessitava cap attrezzo—. Ja tornes a fumar?

El Frederic va abaixar una mica la finestreta i va apropar-hi la mà amb què aguantava el cigar, com a única concessió a la seva dona.

—He estat pensant —va continuar ella— en la persona que ha de fer ara de mainadera. —El Frederic va girar lleugerament el cap i va mirar-la un segon—. No sé què et semblarà la idea, però ara, al funeral, se m'ha acudit una possibilitat que podria estar bé.

La Rita va callar, deliberadament, a l'espera que el marit demostrés que li interessava el que li estava explicant.

—Quina?

—La Blanca.

El Frederic es va sentir descobert, per un instant. Com un infant a qui han vist trencant un gerro i, amb tota la malícia, per posar-lo a prova, se li pregunta «Què ha passat? Com és que està trencat, aquest gerro?». Després va comprendre que no era més que una casualitat.

—Quina Blanca? —va preguntar fent-se el despistat.

—Sí, home... La del mas del Jaume. Té una germana de la mateixa edat que la Sílvia. Alguna cosa en deu saber, de criatures. I les nenes es coneixen de l'escola. Podrien jugar juntes.

Ell va pensar que no podia tenir tanta sort. No era possible que el que feia menys de deu minuts només era una fugaç il·lusió ara se li posés al davant, en safata. Coneixent la Rita, sabia que la manera de convèncer-la encara més del que ja volia era posar-li alguna pega.

—No ho sé... Vols dir? No crec que tinguin gaires coses en comú, la nostra Sílvia i aquella altra nena.

—Au, Frederic. Són nenes. De tota la vida que les criatures de casa bona juguen amb els fills dels criats. Després, la vida ja s'encarrega de posar cadascú allà on li toca.

—Però si la Blanca és filla d'un roig. Ja ho saps, que és a la presó. Vols que tothom es pensi que ens fem amb gentussa?

—Vull que tothom es pensi que som caritatius, que ajudem donant feina a aquells que ho necessiten, que no guardem ran-

cúnia i que sabem perdonar els enemics. Quin mal pot fer-nos una noieta? A més —i aquí el Frederic va poder notar el matís maquiavè·lic en la seva veu, que només ell reconeixia—, els perdedors han de viure com el que són: vençuts. Han de saber qui mana, i obeir. Qui és qui, i quin lloc ocupa.

—Falta que ella accepti. Creus que li farà gaire gràcia, venir a casa nostra?

La Rita ja hi havia comptat. I això encara la satisfecia més.

—Ho farà. Sense el pare a casa, tres dones soles, les passen magres. Més de quatre nits deuen anar a dormir sense sopar.

L'home va fer veure que s'ho rumiava.

—D'acord —va concedir—. Com vulguis.

—Sílvia, tindràs una mainadera nova —li va dir la mare de la mateixa manera com si li hagués dit que li comprarien una joguina nova per substituir-ne una de vella que s'acaba de trencar—. T'agradarà molt, ja ho veuràs.

El Frederic va fer una altra pipada al cigar, profunda, plaent, aclucant lleugerament els ulls i entreveient un altre cop aquells turmells encisadors. Va intentar fer cercles amb el fum, però no en va ser capaç: en lloc d'una *o*, els llavis s'entestaven a dibuixar-li un somriure. Va fer veure que dirigia el fum cap a la finestreta perquè la Rita no ho descobrís.

***

Aquella mateixa nit, assegudes a la rústega taula de fusta del mas, la Blanca i la seva mare miraven com sopava —més que no pas sopaven elles— el Daniel. La Laura feia estona

que dormia. Feia més de dues setmanes que no el veien, i l'alegria de tornar a tenir-lo a prop, sa i estalvi, feia que s'oblidessin fins i tot de la gana. Havien passat més de quinze dies des que la foscor de la nit l'havia engolit, silenciosament, cap a les muntanyes. Sempre sabien quan se n'aniria —al cap de poques hores d'haver arribat, evidentment—, però mai no sabien quan tornaria. Ni, de fet, si ho faria.

—No me'n posis més, tieta Marta —va queixar-se dèbilment el Daniel, en veure que el cullerot de sopa de verdures es buidava repetidament al seu plat—. Amb aquest ja en van tres.

—Et convé menjar... Que no ho veus, que cada dia estàs més prim? Si no en queda res, de tu, ja!

—No siguis exagerada.

—No ho sóc pas. Si ta mare, pobra, et pogués veure...
—La Marta ho va dir trista, però sense plorar. Des que havia començat la guerra, havia passat tantes desgràcies, havia presenciats tants horrors i n'havia sentit explicar tants altres, que se li havien acabat les llàgrimes. Ella, com tantes persones, vivia en un estat de supervivència emocional que no li permetia afluixar i deixar-se anar. Només quedava resistir. Resistir i lluitar, per poc que fos. Al contrari de la majoria, les injustícies i l'absurditat de l'odi engendrat entre veïns, famílies i molts germans durant aquella guerra fratricida, com totes les guerres civils, no l'havien acovardida. Ans al contrari: l'havien convertida en una resistent activa al nou règim. Sota aquella aparença de dona dèbil, humil i vençuda, esposa d'un soldat republicà empresonat a l'espera d'un judici, s'hi ama-

gava una col·laboradora de la resistència que encara quedava. Ocultava durant hores o dies les persones que el seu nebot Daniel ajudava a creuar la frontera fugint dels nazis, buscant la seva família o duent correus importants entre dirigents de les quadrilles armades. Era —totes dues ho eren— una col·laboradora dels maquis.

—No comencis.

—Sí, mama, no comencis, vinga.

—I ja saps que no em puc quedar gaire més. Avui s'ha fet molt tard.

—No en deus saber res, oi, dels Shen?

—No, no res. Ja sabeu com va, això.

Les dones van callar. Sí, ja sabien com anava: elles amagaven en una cambra secreta sota els taulons del pallar gent que amb prou feines veurien. Si viatjaven en direcció nord, se'ls enduia el Daniel, especialitzat en la ruta que unia Flix amb Andorra o la Vall d'Aran. Si ho feien cap al sud, venia a buscar-los el Lluís, un maqui molt experimentat que feia d'enllaç als ports de Morella. Els Shen havien estat els últims a ocupar-la. Dos dies després de la seva arribada, de nit, el Lluís havia aparegut i havien marxat amb el menjar que elles, amb molt d'esforç i sacrifici, els havien reservat. La lluna els va permetre observar-los fins que els arbres i els arbustos els ho van impedir. Seria un viatge dur, especialment per als dos infants. Segurament el Lluís acabaria duent-los a coll, per torns, més d'una estona. El pare estava massa dèbil. A Anglaterra estarien fora de l'abast de la grapa terrible de l'extermini jueu per part dels nazis. Ni els diaris ni la ràdio no en deien

una paraula, d'aquella barbàrie, però elles rebien notícies a través del Daniel, que les coneixia gràcies als contactes de la xarxa d'evasió, per la qual transitaven persones i informació alhora.

—A hores d'ara, amb sort, deuen ser a mig camí de Gibraltar. Aquest —el Daniel va fer un lleu cop de cap en direcció al paller— ho tindrà més fàcil. —Amb «aquest» es referia a l'home que acabava de dur, i que ja havien acomodat tan bé com havien pogut a l'amagatall—. És un francès que treballa amb la resistència. Ha estat soldat. Ha treballat conjuntament amb el SAS. —El noi va veure que les dones l'interrogaven amb la mirada—. El SAS és un regiment de l'exèrcit britànic. SAS són les sigles de Special Air Service. Són increïbles. Entre altres coses, tallen les comunicacions dels exèrcits alemanys.

—Sí, és clar... —va assentir la Blanca.

—Doncs ell col·laborava amb el SAS a França. En sap un niu, d'armes i d'estratègia militar. Ara ha de fer el mateix camí que els Shen: arribar a Gibraltar i, d'allí, cap a Londres.

El Daniel va escurar l'últim tros de verdura del plat. Amb quatre coses, la tia Marta feia uns menjars boníssims.

—Saps quina una li n'ha passat, a la Blanca? —va fer la tieta, que només ho preguntava per encetar un nou tema.

—No, quina? M'he d'espantar o m'he d'alegrar?

—T'has d'horriritzar —va dir la noia.

—Digues, vinga!

—La dona del Gombau l'ha feta cridar aquesta tarda. Estàvem estenent la roba i hem sentit el soroll d'un motor de

cotxe. M'he girat i he vist la polseguera que aixecava pel camí. No m'ho podia creure. Un cotxe, per aquí. És clar, no ha pogut arribar fins al mas. Hem vist que en baixava algú i que s'apropava. Era el xofer, aquell tan tibat que tenen. I li diu: «Senyoreta Blanca...» Així, com ho sents, eh? «Senyoreta Blanca!» —El Daniel va somriure—. Doncs això: «Senyoreta Blanca, que seria tan amable d'acompanyar-me? La senyora Gombau desitja parlar amb vostè.» «Que vingui ella, no et fot?», he pensat jo. Però no ho he dit, com ja et pots imaginar. Jo, muts i a la gàbia. I ta cosina, amb uns ulls com unes taronges. Muda, també. «Ja m'ha dit que l'avisí que serà només un moment», li diu l'home, molt educat. Com si parlés a una marquesa.

—I tu què has fet?

—Què havia de fer? Doncs anar-hi, ves!

—I de què anava, tot això?

—De res de bo —va avançar la noia.

—Digues! No et facis pregar més, que em teniu intrigat.

—Doncs quan hem arribat, ja esperava «al salonet», com ha dit el xofer. Si ha dit salonet, és que havia de ser petit. Però era més gran que aquest menjador. Que si vols galetes, que si vols un cafè. Jo, tot que no, que no, que gràcies. Que si seu, que si prefereixo estar dreta, que no, dona, que no, que estaràs més bé asseguda. I m'ha explicat que estaven molt alterats amb la mort de la Pepita. És que tu no ho saps, Daniel, però aquest matí han enterrat la mainadera que tenien. I que quin trasbals per a tota la família, però sobretot per a la nena, que se l'estimava tant.